

Sociological explanation of the relationship between religiosity and sense of security (theoretical analysis)

Hossein Aghajani

Associate Professor, Department of Social Sciences and Sociology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Hanieh Rakhshani Fard

PhD student, Department of Social Sciences and Sociology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding author).

Abstract

Paying attention to the concept of citizens' sense of security in the country's population and the factors affecting it has always been considered as one of the basic priorities. The influence of security on the economy, culture, industry, and especially religiosity and its impact on all branches of development and human life give it a fundamental role, and the factors affecting it must be recognized. Accordingly, this study was conducted with the aim of sociologically explaining the effect of religiosity on the sense of security. This study was quantitative and was conducted using a survey method. The required information was collected using a researcher-made questionnaire. The questionnaire has face validity and its reliability has been confirmed by Cronbach's alpha (0.75). The statistical population of the study is all people in Tehran, and 384 people were selected as the sample size and were selected using stratified random sampling method. Data analysis was performed using SPSS 23 software in the form of descriptive and inferential statistics. The final result of the study revealed that there is a positive, direct, and significant relationship between religiosity and sense of security in all its dimensions, and religiosity explains 21.2 percent of individuals' sense of security. Therefore, religious spirit and religious beliefs will play an important role in explaining the sense of security of individuals in society. Therefore, the optimal use of religious capacities and religious spirit of individuals will lead to the formation of sustainable social security and ultimately the comprehensive development of society.

Keywords: Security, sense of security, religiosity

تبیین جامعه‌شناختی ارتباط دین‌داری و احساس امنیت (تحلیل نظری)

حسین آقاجانی

دانشیار گروه علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

هانیه رخسانی فرد

دانش آموخته دکتری، گروه علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

چکیده

توجه به مفهوم احساس امنیت شهروندان در جمعیت کشور و عوامل مؤثر بر آن، همواره به‌عنوان یکی از اولویت‌های اساسی مطرح بوده است. تأثیرپذیری امنیت از اقتصاد، فرهنگ، صنعت و به‌ویژه دین‌داری و تأثیرگذاری آن بر همه شاخه‌های توسعه و حیات انسانی، به آن نقش بنیادین می‌دهد و باید عوامل مؤثر بر آن شناخته شود. بر همین اساس، این تحقیق با هدف تبیین جامعه‌شناختی تأثیر دین‌داری بر احساس امنیت انجام پذیرفته است. این تحقیق از نوع کمی بوده و به روش پیمایشی انجام شده است. اطلاعات مورد نیاز با استفاده از پرسش‌نامه محقق‌ساخته گردآوری گردیده است. پرسش‌نامه از روایی صوری برخوردار و پایایی آن با آلفای کرونباخ (۰/۷۵) تأیید شده است. جامعه آماری تحقیق کلیه افراد در شهر تهران و تعداد ۳۸۴ نفر به‌عنوان حجم نمونه انتخاب و به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده انتخاب شده‌اند و تجزیه و تحلیل اطلاعات با کمک نرم‌افزار SPSS 23 در قالب آماری توصیفی و استنباطی انجام شده است. در نتیجه نهایی تحقیق مشخص گردید رابطه مثبت، مستقیم و معنی‌داری بین دین‌داری و احساس امنیت در همه ابعاد آن وجود دارد و دین‌داری میزان ۲۱/۲ درصد از احساس امنیت افراد را تبیین می‌نماید. بنابراین، روحیه مذهبی و اعتقادات دینی نقش مهمی در تبیین احساس امنیت افراد اجتماع خواهد داشت. از این رو، استفاده مطلوب از ظرفیت‌های دینی و روحیه مذهبی افراد موجب شکل‌گیری امنیت اجتماعی پایدار و درنهایت توسعه همه‌جانبه اجتماع خواهد شد.

کلیدواژه‌ها: امنیت، احساس امنیت، دین‌داری

شابا الکترونیک: ۳۰۴۱-۹۹۷۲ ♦ شورای عالی نظریه‌پردازی، نقد و مناظره ♦ فصلنامه نظریه‌پردازی راهبردی

<https://Theory.sndu.ac.ir/> E-ISSN: 3041-9972

مقدمه

«امنیت»^۱ به مفهوم رهایی از ترس، خطر و احساس دوری از تهدید، یکی از نیازهای اصلی و اساسی انسان‌ها از آغاز زندگی بوده است. امنیت به این معنا، پیوند عمیقی با ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه دارد. «احساس امنیت»^۲ نیز بخشی از امنیت در ابعاد مختلف است. در حقیقت موضوع احساس امنیت مهم‌تر از خود امنیت است. صاحب‌نظران و کارشناسان، احساس امنیت را در یک جامعه مهم‌تر از وجود امنیت در آن جامعه می‌دانند، چون ممکن است در جامعه، از لحاظ انتظامی و پلیسی، امنیت وجود داشته باشد ولی فرد احساس امنیت نکند.

درواقع احساس امنیت، تلفیقی از عوامل فردی، روانی و اجتماعی تلقی می‌شود. امنیت، بُعد عینی مسئله و احساس امنیت به‌عنوان بُعد ذهنی تلقی می‌شود. احساس امنیت، پدیده روان‌شناختی - جامعه‌شناختی است که دارای ابعاد گوناگون است. در بین افراد نیاز به احساس امنیت همواره بیشتر از مردان بوده و این می‌تواند به دلایل مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... باشد. احساس امنیت در افراد ناشی از تجربه‌های مستقیم و غیرمستقیم آن‌ها از شرایط اوضاع محیط پیرامون است و افراد مختلف به‌صورت‌های گوناگون آن را تجربه می‌کنند.

از آنجاکه احساس امنیت به‌صورت ابرازی و رفتاری در افراد تبلور می‌یابد، بنابراین براساس تحقیقات انجام‌شده (حمیدی، ۱۳۹۵) در پژوهش‌های پیشین، افراد در شهر تهران از احساس ترس از تردد در بسیاری از مکان‌های شهری و به‌ویژه در ساعات اول صبح و عصر و شب خبر داده‌اند و براساس رفتارهای مشاهده‌شده آنان به دلیل عدم احساس امنیت در بسیاری از این زمان‌ها در مکان‌های مختلف شهری تردد نکرده و به این دلیل ترجیح داده که در زمان دیگری کارهای خود را انجام دهند و میزان احساس امنیت افراد در جامعه رو به

-
1. Security
 2. Security Feeling

افول است. بنابراین عدم احساس امنیت هم به شکل ابرازی و هم به شکل رفتاری در افراد دیده می‌شود.

به لحاظ روش‌شناختی، احساس امنیت سازه چندبُعدی است و در ارتباط با شرایط اجتماعی و افراد مختلف به گونه‌های متفاوت ظهور یافته و به اشکال مختلف نیز قابل سنجش و اندازه‌گیری است. احساس عدم امنیت به دلایل متعددی پدید می‌آید. یکی از دلایل مهم احساس ناامنی ممکن است به خاطر ضعف در اعتقادات دینی و مذهبی در سطح جامعه باشد (کلاهیچیان، ۱۳۸۲: ۳۴).

دارا بودن احساس امنیت در افراد می‌تواند به آن‌ها برای انجام وظایف خود در محیط خانه و کار کمک فراوانی کند که نه تنها به درستی نقش مادری و همسری خود را ایفا کنند بلکه به عنوان حدود نیمی از جمعیت کشور در مشاغل مختلف موفق باشند. بر این اساس شناخت عوامل مؤثر بر احساس امنیت افراد مسئله‌ای اساسی است. یکی از این عوامل که می‌تواند نقش مؤثری در احساس امنیت افراد در ایران داشته باشد میزان دین‌داری است.

اعتقادات مذهبی به افراد کمک می‌کند تا باورهای خود را به شیوه صحیح سازماندهی کنند و با افراد جامعه ارتباط صحیح داشته باشند. بسیاری از مردم به دلیل همین روحیه معنوی می‌توانند بسیاری از فعالیت‌های غیرممکن را به راحتی انجام دهند و بر مشکلات غلبه کنند. کنش اعتقادات معنوی خانواده، مبنای مهمی برای تفسیر مفهوم معلولیت محسوب می‌شود. مذاکره‌های انجام شده با مادران ایتالیایی نشان می‌دهد که تقریباً سه چهارم مادران معتقدند فرزندان «هدیه خدا» محسوب می‌شوند. به همین دلیل مادرانی که چنین اعتقاداتی دارند بیش از مادران دیگر برای آموزش و رشد و تعالی فرزندان خود تلاش می‌کنند. بسیاری از خانواده‌ها بر مبنای عقاید معنوی جامعه خود از یکدیگر حمایت می‌کنند (شریفی درآمدی و همکاران، ۱۳۸۸).

انسان برای کنار آمدن با احساس ناامنی و بحران‌های بیرونی و تعارض روانی، ممکن است به عنوان شیوه‌ای از کنار آمدن به مذهب روی آورد. «فروید» (به نقل از پارگامنت، ۱۹۹۷) بر این باور بود که ایمان به خالق مهربان و اعتقاد به لزوم کنترل غرایز پر خاشگری و جنسی

نوعی سبک کنارآمدن ضروری برای رسیدن به تمدن است. مذهب یک سامانه باورداشت منسجم به وجود می‌آورد که به افراد امکان می‌دهد برای زندگی معنا پیدا کنند و به مصیبت‌ها، فشارهای روانی و ازدست‌دادن‌های گریزناپذیری که در چرخه زندگی رخ می‌دهند معنا ببخشند. عبادت و کنارآمدن مذهبی زمانی که مردم در رویارویی با فشارهای روانی زندگی خدا را یار و مددکار خود می‌بینند افسردگی را تسکین و میزان خودکشی را کاهش می‌دهد. شناخت خداوند و رسیدن به او در فطرت و سرشت هر انسانی نهفته است. همان‌طور که مقتضای طبیعت و نهاد موجود زنده احساس گرسنگی و تشنگی یا گرایش به جهتی خاص است، مقتضای فطرت و سرشت انسان هم علم و معرفت به ذات پاک خداوند و گرایش به اوست. براساس همین فطرت است که انسان به دنبال خداست و از بدو تولد در جست‌وجوی چیزی است که او را در قلب خود احساس می‌کند؛ اما در عالم خارج از طریق حواس نمی‌تواند به آن دست پیدا کند و از همان ابتدا در پی معرفت دینی است. معرفت دینی با تفکر آغاز می‌شود و انسان در تلاش دائمی سعی می‌کند شناخت جامعی از جهان به دست آورد و مرتب آن را کامل کند. این کامل شدن باعث زوال معرفت‌های ناقص می‌شود. بنابراین با تکمیل معرفت باورهای دینی در انسان تثبیت خواهد شد. براین‌اساس باورهای دینی را می‌توان شکل تکامل‌یافته معرفت دینی دانست که موجب گرایش به دین و تعمق فرد در دین می‌شود (همایی، ۱۳۷۸).

تیلور و همکاران (۱۹۸۸ به نقل از کوئینگ و همکاران، ۱۹۹۵) معتقدند رفتارهای مذهبی همچون نمازخواندن، صداقت، اعتقاد به خدا یا خواندن کتاب‌های مذهبی ممکن است از طریق ایجاد امید و تشویق در جهت احراز دیدگاه مثبت به وضع موجود و بیرون کشیدن فرد از بحرانی مأیوس‌کننده که تسلط چندانی هم بر آن ندارد، سبب ایجاد نوعی احساس امنیت و آرامش درونی می‌شود.

احساس امنیت پیش‌نیاز پیشرفت و دستیابی بشر به نیازهای توسعه‌ای است. امنیت گذشته از اینکه فی‌نفسه یکی از ضروری‌ترین نیازهای بشر است، عامل مهمی برای رشد و توسعه فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، علمی و اقتصادی است (ذاکری‌هامانه، ۱۳۹۰: ۱۷). درواقع، امنیت

را می‌توان یکی از نعمت‌های الهی تلقی کرد که در سایه آن انسان‌ها به آرامش و آسایش دست می‌یابند و در فقدان آن ترس و اضطراب بر بشر مستولی می‌شود. پاسداری از امنیت به منزله یکی از مؤلفه‌های تفکر سیاسی قرآن، ازیک‌سو، نظم متکی بر عدالت را هدف می‌گیرد و از سوی دیگر، ظلم، تجاوز به حقوق دیگران و فساد را از ریشه‌های ناامنی می‌داند (زاهدی اصل، ۱۳۸۵: ۵۳). گذشته از آن، بزرگ‌ترین دستاورد ادیان الهی حفظ امنیت روحی و روانی انسان‌ها در مقابل پلیدی‌ها و وسوسه‌های شیطانی بوده است. در زمینه دیگر دستاوردهای اجتماعی بشر نیز می‌توان ردپایی از امنیت را به‌وضوح مشاهده کرد (ذاکری‌هامانه، ۱۳۹۰: ۲).

دین به مثابه ضرورت زندگی بشر نقش مهمی در انضباط شخصی دارد، به‌طوری‌که با کاهش ناهنجاری‌های اجتماعی در جامعه به‌صورت نیرویی حیات‌بخش و سعادت‌پرور عمل می‌کند. دین با خصلت اجتماعی پیروان خود را دور هم جمع می‌کند و با ایجاد پیوندهای مشترک و انسجام اجتماعی موجبات احساس سعادت و خوشبختی را فراهم می‌آورد. دین با تأثیر گذاشتن بر اعمال فردی، جهان‌بینی خاصی به فرد می‌دهد و احساس رضایت از زندگی در او ایجاد می‌کند. از این‌رو، فرد دین‌دار با الهام از آموزه‌های دینی احساس امنیت زیادی در مقابل رخدادهای و خطرهای دارد که فرد غیردین‌دار فاقد آن است (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۰).

با توجه به آنچه گفته شد، ضرورت مطالعه علمی و دقیق مقوله احساس امنیت اجتماعی و نقش آن در توسعه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه اثبات می‌شود. نقش عوامل تأثیرگذار بر میزان احساس امنیت اجتماعی، از جمله میزان دین‌داری، نیز جالب توجه است. مطالعه حاضر در نظر دارد نقش دین‌داری و ابعاد پنج‌گانه آن (فکری، مناسکی، اعتقادی، عاطفی و پیامدی) را در تبیین میزان احساس امنیت افراد و ابعاد دوازده‌گانه آن (جانی، مالی، اقتصادی، شغلی، اخلاقی، فرهنگی، عاطفی، احساسی، فکری، حقوقی، قضایی و نوامیس) در شهر تهران بررسی کند. بنابراین مسئله اصلی تحقیق این‌چنین مطرح است که دین‌داری چه نقشی در احساس امنیت افراد در شهر تهران دارد؟

۱. پیشینه پژوهش

قاسمی، ضرغام‌پور و هاشمی (۱۴۰۱) تحقیقی را با عنوان «ارزیابی نقش عوامل مؤثر بر احساس امنیت افراد در محیط‌های شهری مطالعه موردی: منطقه ۱۱» انجام داده‌اند. محققین عنوان نموده افراد به‌عنوان سرمایه‌های انسانی هر جامعه‌ای نقش مؤثر در پیشبرد تعالی و اهداف جامعه دارند. این مهم جز با احساس امنیت آن‌ها در محیط‌های شهری و محل زندگی‌شان امکان‌پذیر نخواهد شد. در تحقیق حاضر به بررسی تأثیر عوامل مؤثر بر احساس امنیت افراد در منطقه ۱۱ شهرداری تهران از سه بُعد کالبدی-فضایی، رفتاری و اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت. تحقیق حاضر کاربردی و روش انجام آن توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری تحقیق افراد ۱۴-۶۴ ساله منطقه ۱۱ شهرداری تهران می‌باشند؛ حجم نمونه نیز براساس فرمول کوکران برابر ۳۸۸ نفر محاسبه گردید و روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و داده‌های جمع‌آوری شده در قالب پرسش‌نامه در نرم‌افزار SPSS و آزمون‌ها ضریب همبستگی اسپیرمن و رگرسیون به روش گام به گام استفاده شد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد عوامل کالبدی-فضایی، رفتاری و رفتاری بر احساس امنیت افراد ساکن منطقه ۱۱ تأثیرگذارند. نتایج آزمون ضریب رگرسیونی نشان داد سه متغیر فوق قادرند بالغ بر ۷۰/۱ درصد از واریانس متغیر احساس امنیت را پیش‌بینی کنند. نتایج روش گام به گام نیز نشان می‌دهد مؤلفه‌های کالبدی-فضایی ۶۴/۷۲، مؤلفه‌های رفتاری و مؤلفه‌های اجتماعی نیز هرکدام به‌صورت جداگانه قادرند ۲۳/۳۰ و ۴۰/۴۲ درصد از واریانس متغیر احساس امنیت را پیش‌بینی نمایند؛ براساس نتایج فوق پیشنهاد گردید با شناسایی و از بین بردن فضاهای بین بست و اصلاح فضاهای متروک شهری مانند پارک‌ها و فضاهای شهری از طریق تزریق کاربرهای فعال اجتماعی و اقتصادی جایگزین در راستای ارتقای احساس امنیت افراد در سطح منطقه اقدام گردد.

روستا و احمدی (۱۴۰۱) تحقیقی را با عنوان «بررسی تأثیر عوامل محیطی بر احساس امنیت افراد (نمونه موردی محله سهل‌آباد شیراز)» انجام داده‌اند. محققین عنوان نموده افراد از جمله مهم‌ترین گروه‌های استفاده‌کننده از فضاهای شهری هستند و حضور آنان در اجتماع،

الزامات و پیش‌نیازهایی می‌طلبد که یکی از مهم‌ترین این الزامات، امنیت است. این مقاله، درصدد است براساس مقیاس محله رابطه میان شاخص‌های محیطی و احساس امنیت افراد را در فضاهای شهری مشخص کند. در این پژوهش، از روش کمی از نوع پیمایش استفاده شده است و داده‌ها به کمک پرسش‌نامه جمع‌آوری شده‌اند. شاخص‌های محیطی مؤثر بر احساس امنیت افراد، از پژوهش‌های پیشین استخراج شده است و پس از پالایش، ۲۵ شاخص انتخاب و در قالب چهار بُعد کالبدی فضایی، عملکردی، بصری ادراکی و اجتماعی دسته‌بندی شده‌اند. پس‌از آن، به کمک پرسش‌نامه در قالب ۱۴ گویه با طیف لیکرت، میزان تأثیر شاخص‌های منتخب در محله سهل‌آباد شیراز، به‌صورت نمونه موردی، در میان ۳۷۰ نفر از افراد ساکن در این محله، بررسی شده است. درنهایت، داده‌های حاصل از پیمایش به روش رگرسیون لجستیک ترتیبی تحلیل شده‌اند. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد در بُعد کالبدی فضایی بهبود «وضعیت نورپردازی» و در بُعد ادراکی بهبود «شهرت محله»، «خوانایی و وضوح مسیرها» و «حس تعلق به محله» بیشترین تأثیر را بر احساس امنیت افراد دارد. اهمیت جنبه ذهنی امنیت و نیز تأثیرگذاری بُعد ادراکی فضا بر احساس امنیت، لزوم توجه برنامه‌ریزان و طراحان شهری را به ابعاد هویتی ادراکی در طراحی و برنامه‌ریزی فضاهای شهری به‌خصوص در مقیاس محله نشان می‌دهد.

پوراحمد و همکاران (۱۳۹۱) در تحقیقی با هدف بررسی روابط ابعاد دین‌داری با متغیرهای احساس امنیت در سطح شهرستان کوه‌دشت با روش توصیفی-تحلیلی ۴۰۰ نفر را تحت مطالعه قرار دادند. یافته‌های تحقیق حاکی از همبستگی معنادار اکثر ابعاد دین‌داری با متغیرهای احساس امنیت است. نتایج بررسی‌های آن‌ها نشان‌دهنده این نکته نیز هست که ابعاد دین‌داری بیشترین ارتباط را با متغیر ترس از انواع فضاهای شهری و روستایی دارند. محققان با استناد به نتایج تحقیق ضرورت توجه به اصول و شعائر اسلامی و گسترش برنامه‌های مذهبی و فرهنگی را به‌منظور افزایش سطح احساس امنیت مردم پیشنهاد کرده‌اند. نیومن و فرانک در سال ۲۰۱۹ در تحقیقی با عنوان «فاکتورهای مؤثر در جرم و ناامنی در فضای شهری»، نشان دادند که وجود فضاهای بی‌دفاع شهری می‌تواند عاملی مؤثر در این

زمینه باشد و دو عامل فیزیکی اندازه‌ی گسترش و تعداد خانواده‌های شریک در ساختمان و دو عامل اجتماعی درصد خانواده‌های تحت پوشش دولت و نسبت نوجوانان به بزرگسالان، بیشتر از متغیرهای دیگر در ایجاد جرم و ناامنی در فضاهای بی‌دفاع شهری مؤثرند.

«هیل کاسلا و راشل پین» (۲۰۱۳) تحقیقی را با عنوان «نگاهی دوباره به [مقوله‌های] ترس و مکان: ترس افراد از مورد حمله قرار گرفتن در فضاهای شهری و محیط مصنوع» انجام داده‌اند. محققین در این مقاله به بررسی رابطه بین محیط مصنوع و ترس افراد از خشونت می‌پردازند که به صورت تطبیقی در دو شهر اروپا انجام شده است. از نظر نویسندگان آن، تلاش برای امحای ترس از مورد خشونت قرارگرفتن در بین افراد به واسطه تغییر در محیط‌های مصنوع به امری معمول بین دانشگاهیان و طراحان شهری بدل شده است. مطالعات در هر دو شهر نشان می‌دهد که موقعیت فیزیکی ترس به‌ویژه در محیط‌های مصنوع به کرات در گزارش افراد ذکر شده است و در اولین نگاه خود را به عنوان مهم‌ترین نشانه ترس از مورد حمله قرار گرفتن، موضوع عمل نشان می‌دهد. همچنین پاسخ‌گویان اذعان داشته‌اند که ایجاد خیابان‌های مخصوص عابرهای پیاده که حضور افراد دیگر را می‌طلبد، کاهش ترس و افزایش امنیت را به همراه دارد. نتیجه‌گیری کلی مقاله بر این مبنا شکل گرفته است که راه‌حل‌های محیطی در خصوص کاهش ترس از جرم جذاب هستند؛ اما درعین حال این نمونه در مورد ترس افراد (تحقیق انجام شده) آشکارا دشواری‌ها و ناسازگاری‌های مفهومی و عملی اصلاح از طریق ارتقا و بهبود محیطی را نشان می‌دهد. بسیاری از افراد خودشان را از خلال مقابله با خطر توانمند می‌کنند درحالی که سیاست‌های پیشگیری از جرم در قالب توصیه‌های رفتاری، هشدارها در خصوص تجاوز و هتک حرمت یا طراحی مجدد خیابان‌ها است.

ریناور (۲۰۰۷) در تحقیقی کوشیده است به این پرسش پاسخ دهد که آیا تأثیر کنترل اجتماعی محله‌ای غیررسمی بر کاهش ترس از جرم بیشتر است یا اقدامات پلیس و دولت. او پرسش‌نامه‌ای را به منظور آزمون رابطه بین کنترل اجتماعی رسمی و غیررسمی با ترس از جرم تنظیم کرد و پس از توزیع، توانست ۵۰۵ نسخه تکمیل شده را از ساکنان محله جمع‌آوری

کند. پس از تجزیه و تحلیل، نتایج نشان داد که هم کنترل غیررسمی (به‌ویژه انسجام اجتماعی) و هم کنترل اجتماعی رسمی (اثربخشی برخورد پلیس با جرم و بازدارنده دانستن ترس از پلیس) با ترس از جرم و ناامنی رابطه معنادار دارند.

عضویت در گروه‌ها گاه به‌علت نیاز فرد به خود ادراکی و در حالت پریشانی و اندوه شکل می‌گیرد. براین اساس، هویت مذهبی زمانی که احساس ایمنی و امنیت فرد فرسایش یافته و تحلیل رفته است، می‌تواند بسیار مهم و تأثیرگذار باشد (یسلدکی و همکاران، ۲۰۱۰: ۶۱). هویت‌یابی از طریق گروهی مذهبی، در مقایسه با گروه‌های اجتماعی دیگر، احساس ثبات و اطمینان بیشتری به دست می‌دهد؛ حتی بیشتر از شبکه‌های اجتماعی سازمان‌یافته (گراهام، ۲۰۱۰: ۱۴۵). از این رو، مذهب با هویت‌سازی مانع ایجاد احساس و اماندگی و ناامنی در فرد می‌شود.

۲. چهارچوب نظری پژوهش

در متون دینی، احکام و مقررات اسلامی اهمیت امنیت در همه عرصه‌ها و راه‌حل‌های تحقق امنیت اجتماعی بیش از نظام‌های حقوقی دیگر تحت مذاقه قرار گرفته است. برای شناخت دیدگاه اسلام درباره اهمیت امنیت رجوع به منابع اولیه اسلامی از بهترین راه‌ها است. اولین و مهم‌ترین منبع معارف اسلامی قرآن کریم است. از دیدگاه قرآن امنیت یکی از اهداف استقرار حاکمیت خداوند و خلافت صالحان است. تأمین امنیت نیز از اهداف جهاد قلمداد شده است و احساس امنیت از ویژگی‌های مؤمن است (قابل، ۱۳۸۰: ۲۴۱).

امنیت اجتماعی را باید در سایه تقوا، عدالت، ایمان، عمل صالح، رعایت حرمت و حقوق انسان‌ها، دفاع از مظلومان و محرومان، مبارزه با مفسدان و مجرمان، رفع فقر، تأمین معیشت مردم، حفظ آزادی‌های مشروع و حاکمیت قوانین و مقررات انسانی و الهی جست‌وجو کرد، همان‌طور که امنیت فردی هم از دیدگاه قرآن ناشی از ایمان واقعی و آرامش روحی و اطمینان و طمأنینه نفس و یاد خداوند است.

امنیتی که اسلام به آن بها داده است امنیت همه‌جانبه است. اسلام هر نوع ایجاد ناامنی را ناروا می‌داند و هر نوع ایجاد رعب و وحشت را در دل‌های مسلمانانی که خلافی مرتکب نشده‌اند جایز نمی‌شمارد. امام علی^(ع) فرمود: «روا نیست برای مسلمان که مسلمانی را بترساند.» ایشان ناامنی را در بُعد شرف و حیثیت افراد نیز ناروا می‌داند. اسلام به‌قدری به امنیت اجتماعی مردم توجه دارد که حتی نگاه کردن به درون خانه دیگران را جایز نمی‌داند. بدون اجازه به خانه دیگران وارد شدن و نیز نگاه کردن به خانه دیگران از محرمات به شمار می‌آید.

در احادیث و روایات منقول از معصومان نیز امنیت از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. امیرالمؤمنین علی^(ع) در حدیثی فرموده‌اند: «بدترین جا برای سکونت جایی است که ساکنان آن امنیت نداشته باشند.» امام صادق^(ع) نیز در این باره فرموده‌اند: «سه چیز است که عموم مردم بدان نیازمندند: امنیت، عدالت و فراوانی نعمت» همان‌گونه که از این احادیث دانسته می‌شود، از نظر اولیای الهی که رهبران حقیقی بشرند مسئله امنیت از چنان اهمیتی برخوردار است که حتی موضوع عدالت نیز، که خود در ردیف والاترین ارزش‌های الهی و انسانی قرار دارد، در قیاس با آن در درجه دوم است؛ چراکه تا امنیت و آرامش در جامعه‌ای برقرار نباشد، برقراری عدالت نیز محال و ناممکن خواهد بود. درواقع، پایه‌ریزی و ایجاد تمدن و زندگی انسانی اصیل، که عدالت یکی از پایه‌ها و بنیان‌های آن است، بدون برقراری امنیت ممکن نیست (ذاکری‌هامانه، ۱۳۹۱: ۴۷).

به بیان قرآن و به مضمون روایتی که از امام باقر^(ع) و امام صادق^(ع) در تفسیر آیه هشتم سوره تکوین رسیده است، امنیت یکی از نعمت‌های بزرگ خداوند است و انسان‌ها باید در قیامت درباره این موهبت بزرگ پاسخ‌گو باشند. به جهت جایگاه والای امنیت اجتماعی در جامعه بشری، قرآن به مؤمنان دستور می‌دهد که در راه خدا و رهایی مستضعفان قیام کنند و یکی از اهداف و پیامدهای این حرکت بزرگ را تأمین امنیت می‌داند.

رسول گرامی اسلام فرمود: «دو نعمت است که ارزش آن بر مردم پوشیده است: یکی نعمت امنیت و دیگری نعمت سلامتی.» امام صادق^(ع) فرمود: «پنج چیز است که حتی اگر

یکی از آن‌ها برقرار نباشد، زندگی ناقص و ناگوار است، عقل نابود می‌شود و مایه دل‌مشغولی می‌گردد: اولین آن سلامتی و دومین آن امنیت است.» حضرت علی (ع) هدف از پذیرش حکومت را برقراری امنیت اجتماعی برای مردم بیان کرد. باز آن حضرت در باب اهمیت امنیت اجتماعی فرمود: رفاه زندگی در امنیت است؛ بدترین وطن‌ها آن است که مردم در آن امنیت نداشته باشند.

قرآن کریم ارزش ایجاد امنیت و آرامش خاطر را در حدی می‌داند که «عبادت خدا» را در گرو آن قرار می‌دهد. امنیت درکنار رفاه و برخورداری از نعمت‌های الهی چنان بااهمیت تلقی می‌شود که بیش از همه نعمت‌ها شمرده شده است و تقوا و پرهیزگاری را برای تداوم آن لازم دانسته‌اند (قابل، ۱۳۸۰: ۲۴۱). در آیه ۲۰۵ سوره بقره، امنیت و رفاه از مصادیق نعمت‌های الهی شمرده شده‌اند. در خطبه ۲۲۲ نهج‌البلاغه نیز عزت و امنیت پاداش خداوند متعال به انسان‌های صالح معرفی شده است (زاهدی‌اصل، ۱۳۸۰: ۲۰). «اگر جایی امن نباشد قابل سکونت نیست، هرچند تمام نعمت‌های دنیا در آن جمع باشد و اصولاً شهر و دیار و کشوری که فاقد نعمت امنیت است، سایر نعمت‌ها را نیز از دست خواهد داد» (مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۰: ۳۳۶).

در آیه دیگری سه ویژگی برای سرزمینی آباد و قابل سکونت بیان شده که به ترتیب عبارت‌اند از: امنیت، اعتماد و اطمینان به تداوم حیات در آن و وجود رزق و روزی فراوان. کسانی که می‌خواهند سرزمینی آباد و آزاد و مستقل داشته باشند باید قبل از هرچیز به مسئله امنیت بپردازند. سپس باید مردم را به آینده‌شان در آن منطقه امیدوار کرد و به دنبال آن چرخ‌های اقتصادی را به حرکت درآورد. جالب توجه آنکه در این آیه محروم شدن از این سه نعمت الهی که امنیت نیز یکی از آن‌ها و در حقیقت مهم‌ترین آن‌ها است عذاب و نقت الهی دانسته شده و اعلام شده است که خداوند در مقابل ناسپاسی اهل آن قریه لباسی از گرسنگی و ترس بر اندام آن‌ها پوشانید و با سلب امنیت از آن‌ها و گرفتار کردنشان به قحطی و گرسنگی کیفر کافران آنان را به‌سختی عطا فرمود.

از دیدگاه قرآن، نخستین نیاز زندگی اجتماعی انسان داشتن «امنیت» است و تا در جامعه‌ای حتی کوچک و چندنفره امنیت برقرار نباشد، هر نوع تلاش و فعالیت نیز بی‌ثمر می‌ماند و استفاده از مزایای زندگی فردی و اجتماعی برای آدمی گوارا نخواهد بود. هر پدیده اجتماعی که با توحید و آن هدف اصیل و الهی (کمال) مغایر باشد، به نوعی فضای امن عبودیت و بندگی را از بین می‌برد و زمینه ناامنی مذهبی و فرهنگی را فراهم می‌آورد. به همین دلیل در آیات متعددی از قرآن کریم، خداوند متعال مسلمانان را به جهاد با عوامل ناامنی فرا می‌خواند تا با از بین رفتن این عوامل، امنیت اجتماعی در سطح جامعه برقرار شود و بندگان خداوند در سایه این امنیت آسوده‌خاطر به بندگی خداوند و کسب فضایل بپردازند.

در خصوص تأثیر مذهب بر احساس امنیت اجتماعی، فروم معتقد است که در قرون اولیه، انسان‌ها از اسطوره‌ها و مذهب برای برقراری پیوند بین طوایفشان استفاده می‌کردند. زندگی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی آن‌ها با کلیسا پیوند یافته بود. کلیسا به آن‌ها امنیت می‌داد و عشق به خدا نیز امنیت را به آن‌ها عرضه می‌کرد (لان‌دین، ۱۳۷۸: ۲۹۹).

ویور گروه‌های ملی قومی و مذهبی را یگانه مخاطبان امنیت اجتماعی می‌داند. او در پاسخ به سؤال «امنیت اجتماعی چه خواهد بود؟» توضیح می‌دهد که گروه‌های بزرگ دارای هویت هستند، یعنی اعضای گروه براساس تعلقاتی (دینی، قومی یا ملی) به یکدیگر پیوند خورده‌اند و به جهت همین اشتراک‌ها میان خود احساس پیوستگی می‌کنند (نویدینا، ۱۳۸۲: ۶۲). حال زمانی که هویت چنین گروه‌هایی تهدید شود مسئله امنیت اجتماعی مطرح خواهد شد. به بیان دیگر، زمانی که حیات سخت‌افزاری جامعه دچار خطر شود برعهده سازمان امنیت ملی است که با تهدید مقابله کند (مک‌کین و لیتل، ۱۳۸۰: ۱۱-۲۹)؛ اما زمانی که امنیت جامعه در بخش نرم‌افزاری در معرض خطر قرار گیرد سازمان امنیت اجتماعی با ایجاد حریم برای جامعه از هویت آن دفاع می‌کند.

وبر نیز مانند دورکیم به اهمیت نهادهای مذهبی در تأمین نظم و امنیت جامعه اشاره می‌کند. به عقیده او مذهب باعث نهادینه‌شدن ارزش‌ها می‌شود و ارزش‌های نهادینه‌شده نظم اجتماعی را شکل می‌دهند. نظم اجتماعی نیز باعث برقراری امنیت می‌شود (پوراحمد و

همکاران، ۱۳۹۱: ۳). از سوی دیگر، بوزان امنیت اجتماعی را توان پایدار ماندن الگوهای سستی زبان، فرهنگ و هویت مذهبی و قومی، همراه با تکامل پذیرفتنی آن‌ها در جامعه تعریف می‌کند. او درخصوص چندبعدی بودن امنیت بر این باور است که باید تأثیر فرهنگ، محیط زیست، تمدن و از همه مهم‌تر، مذهب را فهمید.

به عقیده پترسون (۱۹۹۰) فرد باایمان به این دلیل که خداوند را حامی و مراقب خود می‌داند، احساس رهاشدگی، پوچی و تنهایی نمی‌کند (عابدی و همکاران، ۱۳۸۷: ۴۷). اتکا به نیروی الهی در این افراد و فقدان حس تنها ماندن مانع بروز احساس ناامنی در آن‌ها می‌شود (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۱: ۷).

پارسونز هم معتقد است به دلیل وجود نهادهایی مانند مذهب که حافظ ارزش‌ها است و افراد را به وفاداری به ارزش‌ها ترغیب می‌کند و نیز به دلیل وجود اشکال سازمان‌یافته‌ای مانند خانواده و نظام‌های تعلیم و تربیت که ارزش‌های استقرار یافته را به اعضای جدید جامعه القا می‌کنند، در هر جامعه، ارزش‌ها روبه‌سوی ثبات دارند. ارزش‌های ثابت و منظم نیز احساس آرامش و امنیت اجتماعی در بر خواهند داشت (ذاکری‌هامانه، ۱۳۹۰: ۱۸۶). به هر حال، در فرهنگ اسلامی به‌ویژه آیات و روایات بر اهمیت امنیت بسیار تأکید شده است. این تأکید این نکته را به ذهن متبادر می‌کند که روحیه مذهبی تأثیر مثبتی بر احساس امنیت افراد اجتماع خواهد داشت. بنابراین انتظار داریم افراد با روحیه مذهبی بالا احساس امنیت بیشتری داشته باشند.

۳. روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از نوع کمی بوده و به روش پیمایشی انجام شده است. اطلاعات مورد نیاز با استفاده از پرسش‌نامه محقق ساخته گردآوری گردیده است. پرسش‌نامه از روایی صوری برخوردار و پایایی آن با آلفای کرونباخ (۰/۷۵) تأیید شده است. جامعه آماری تحقیق کلیه افراد در شهر تهران و تعداد ۳۸۴ نفر به‌عنوان حجم نمونه انتخاب و به روش نمونه‌گیری

تصادفی طبقه‌بندی شده انتخاب شده‌اند و تجزیه و تحلیل اطلاعات با کمک نرم‌افزار SPSS23 در قالب آماری توصیفی و استنباطی انجام شده است.

میزان احساس امنیت اجتماعی: احساس امنیت اجتماعی به فقدان هراس از تهدید شدن یا به مخاطره افتادن ویژگی‌های اساسی و ارزش‌های انسانی و نبود ترس از تهدید حقوق و آزادی‌های مشروع گفته می‌شود (افشار، ۱۳۸۵: ۶۱).

به منظور سنجش میزان احساس امنیت اجتماعی، این مقوله در دوازده بُعد جداگانه شامل احساس امنیت مالی، جانی، اقتصادی، شغلی، اخلاقی، فرهنگی، عاطفی، احساسی، فکری، حقوقی، قضایی و نوامیس سنجیده شد و برای هر بُعد چهارگویه و جمعاً ۴۸ گویه در طیفی شش درجه‌ای در نظر گرفته شد.

سازه احساس امنیت اجتماعی از حاصل جمع گویه‌های پیش‌گفته ساخته شد که کمترین امتیاز ۴۸ و بیشترین امتیاز ۲۸۸ بود. برای سنجش هر یک از ابعاد سازه احساس امنیت چهارگویه در نظر گرفته شد که کمترین امتیاز ۴ و بیشترین امتیاز ۲۴ به دست آمد و نمره بالاتر به معنای احساس امنیت بیشتر بود و بالعکس.

دین‌داری: پذیرش تمام یا بخشی از عقاید، اخلاقیات و احکام دینی است، به نحوی که شخص دین‌دار خود را به تبعیت از این مجموعه ملزم بداند (افشانی، ۱۳۸۵: ۱۰۵). عرصه‌ها و ابعاد دین‌داری طبق الگوی گلاک و استارک عبارت‌اند از: بُعد اعتقادی یا باور دینی، بُعد مناسکی یا اعمال دینی، بُعد عاطفی یا تجربی، بُعد فکری یا دانش دینی و بُعد پیامدی یا آثار دینی. به منظور سنجش میزان دین‌داری پاسخ‌گویان این متغیر در پنج بُعد مزبور (هر کدام سه گویه) و با پانزده سؤال سنجیده شد. ابعاد اعتقادی، پیامدی و عاطفی دین‌داری پاسخ‌گویان در طیفی پنج‌قسمتی (از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) اندازه‌گیری شد که برحسب نوع گویه، از ۱ تا ۶ امتیاز به آن اختصاص داده شد. در بُعد مناسکی و فکری گویه‌ها در طیفی پنج‌قسمتی (اصلاً تا خیلی زیاد) ارزش‌گذاری شدند که برحسب نوع گویه، از صفر تا ۵ امتیاز به آن‌ها اختصاص داده شده است.

۴. یافته‌های پژوهش

۴-۱. یافته‌های توصیفی

اطلاعات توصیفی حکایت از آن دارد که تقریباً نیمی از جمعیت تحت مطالعه (۱۲۹ نفر) را مردان و بقیه را افراد تشکیل می‌دهند. بیش از نیمی از جمعیت نمونه را نیز افراد متأهل (معادل ۱۶۲ نفر) و مابقی را مجردها تشکیل داده‌اند. اکثر پاسخ‌گویان تحصیلاتی بالاتر از دیپلم داشته‌اند و به لحاظ متغیر سن نیز میانگین سنی جمعیت حدوداً ۳۲ سال است.

پاسخ‌گویان به لحاظ پایگاه اجتماعی- اقتصادی، کیفیت منطقه‌ای که در آن ساکن هستند و میزان احساس امنیت اجتماعی در سه گروه پایین، متوسط و بالا رده‌بندی شده‌اند. اکثر پاسخ‌گویان در این سه مقوله (۷۹/۷ درصد از نظر پایگاه اجتماعی- اقتصادی؛ ۶۹/۵ درصد از نظر منطقه سکونت شهری و ۸۴/۱ درصد به لحاظ میزان احساس امنیت) در رده میانی قرار گرفته‌اند.

میزان دین‌داری پاسخ‌گویان نیز با توجه به میانگین ۶۲/۰۴ در دامنه ۲۷ (کمترین داده) و ۸۰ (بیشترین داده)، در حد بالا گزارش شد. در جدول (۳)، حداقل و حداکثر نمره و میانگین و انحراف معیار به تفکیک ابعاد آمده است.

دین‌داری در پژوهش حاضر در پنج‌بُعد مجزا سنجیده شده است که در حالت کلی میانگین دین‌داری پاسخ‌گویان در تمام ابعاد بالاتر از سطح متوسط قرار دارد. به عبارت دیگر، پاسخ‌گویان به لحاظ میزان دین‌داری در سطح بالایی قرار گرفته‌اند.

احساس امنیت اجتماعی نیز مشتمل بر دوازده‌بُعد است. از این میان بُعد احساس امنیت نوامیس با میانگین ۱۱/۷۶ بیشترین و بُعد احساس امنیت فرهنگی با میانگین ۵/۷۳ کمترین میزان را به خود اختصاص داده‌اند. میانگین شاخص کلی احساس امنیت اجتماعی نیز با توجه به کمترین و بیشترین مقدار، که ۲۳ و ۱۷۰ بوده است، ۱۰۵/۰۱ به دست آمد که احساس امنیت متوسط پاسخ‌گویان را نشان می‌دهد.

۲-۴. یافته‌های استنباطی

دین‌داری از متغیرهایی است که پیش‌بینی می‌شود تأثیر معناداری بر میزان احساس امنیت اجتماعی افراد داشته باشد. به‌منظور سنجش رابطه میزان دین‌داری و میزان احساس امنیت اجتماعی ساکنان شهر یزد از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۱: ماتریس همبستگی بین میزان دین‌داری و ابعاد آن با ابعاد مختلف احساس امنیت اجتماعی

ابعاد	ضرب پیرسون	بُعد فکری
	ضرب پیرسون	بُعد مناسکی
امنیت جانی	۰/۰۵۶	۰/۰۷۶
امنیت عاطفی	۰/۳۷۷**	۰/۳۴۲**
امنیت احساسی	۰/۳۲۶**	۰/۲۵۳**
امنیت حقوقی	۰/۱۶۵**	۰/۲۷۹**
امنیت نوامیس	۰/۱۴۷*	۰/۱۵۵*
امنیت فرهنگی	۰/۰۴۸	۰/۰۳۳
امنیت قضایی	۰/۱۹۴**	۰/۲۲۳**
امنیت فکری	۰/۱۸۱**	۰/۳۰۷**
امنیت اخلاقی	۰/۲۰۹**	۰/۲۸۱**
امنیت اقتصادی	۰/۰۵۴	۰/۰۷۰
امنیت مالی	۰/۱۱۷	۰/۱۹۶**
امنیت شغلی	۰/۱۵۵*	۰/۳۳۲**
احساس امنیت اجتماعی	۰/۲۷۴**	۰/۳۷۲**
ابعاد	ضرب پیرسون	بُعد اعتقادی
	ضرب پیرسون	بُعد عاطفی
امنیت جانی	۰/۰۵۶	۰/۰۹۸
امنیت عاطفی	۰/۳۷۷**	۰/۲۴۳**
امنیت احساسی	۰/۳۲۶**	۰/۱۹۶**
امنیت حقوقی	۰/۱۶۵**	۰/۱۹۰**
امنیت نوامیس	۰/۱۴۷*	۰/۰۳۱
امنیت فرهنگی	۰/۰۴۸	-۰/۱۰۲
امنیت قضایی	۰/۱۹۴**	۰/۱۴۱*
امنیت فکری	۰/۱۸۱**	۰/۱۰۸
امنیت اخلاقی	۰/۲۰۹**	۰/۱۸۱**
امنیت اقتصادی	۰/۰۵۴	۰/۰۴۹
امنیت مالی	۰/۱۱۷	۰/۱۲۴
امنیت شغلی	۰/۱۵۵*	۰/۱۴۱*
احساس امنیت اجتماعی	۰/۲۷۴**	۰/۱۸۲**

بند پیمایی	ضرب پیرسون	بند پیمایی	ضرب پیرسون
۰/۰۰۳	۰/۱۹۳**	۰/۰۴۰	۰/۳۵۶**
۰/۱۶۹**	۰/۳۸۷**	۰/۱۶۹**	۰/۳۸۷**
۰/۱۶۱*	۰/۳۷۸**	۰/۱۶۱*	۰/۳۷۸**
۰/۱۰۳	۰/۱۲۱	۰/۱۰۳	۰/۱۲۱
۰/۰۶۹	۰/۰۴۲	۰/۰۶۹	۰/۰۴۲
۰/۱۲۵*	۰/۳۲۴**	۰/۱۲۵*	۰/۳۲۴**
۰/۱۲۲	۰/۳۵۶**	۰/۱۲۲	۰/۳۵۶**
۰/۱۵۶*	۰/۳۷۷**	۰/۱۵۶*	۰/۳۷۷**
۰/۰۳۵	۰/۰۵۶	۰/۰۳۵	۰/۰۵۶
۰/۱۲۹*	۰/۱۹۳**	۰/۱۲۹*	۰/۱۹۳**
۰/۱۱۰	۰/۳۱۶**	۰/۱۱۰	۰/۳۱۶**
۰/۱۶۳**	۰/۳۴۴**	۰/۱۶۳**	۰/۳۴۴**

* معنی‌دار در سطح کمتر از ۰/۰۵ ** معنی‌دار در سطح کمتر از ۰/۰۱

یافته‌های جدول (۱)، نشان می‌دهد که بین متغیر میزان احساس امنیت اجتماعی و میزان دین‌داری رابطه مثبت معنادار با شدت متوسط وجود دارد. به عبارت روشن‌تر، هرچه میزان دین‌داری و روحیه مذهبی افراد جامعه بالاتر باشد، میزان احساس امنیت اجتماعی آنان افزایش و احساس ناامنی آنان کاهش می‌یابد.

نتایج آزمون پیرسون در زمینه ابعاد دین‌داری و ابعاد احساس امنیت اجتماعی حکایت از رابطه مثبت معنادار بین ابعاد فکری، مناسکی، اعتقادی، عاطفی و پیمایی با احساس امنیت اجتماعی دارد. از سوی دیگر نیز اغلب ابعاد احساس امنیت اجتماعی با متغیر دین‌داری رابطه مستقیم معنادار دارند. پس هرچه میزان دین‌داری افراد افزایش یابد، میزان احساس امنیت مالی، شغلی، عاطفی، احساسی، حقوقی، اخلاقی، قضایی و فکری بیشتر خواهد شد. به‌منظور بررسی میزان تأثیرگذاری متغیر مستقل بر وابسته از رگرسیون استفاده می‌کنیم. پس از اجرای دستور رگرسیون نتایج به شرح زیر به‌دست‌آمده است:

جدول شماره ۲: روش ورود اطلاعات و مدل رگرسیون

متغیرهای وارد شده/حذف			
روش	متغیرهای حذف شده	متغیرهای وارد شده	مدل
Enter	.	دین‌داری	1
a. All requested variables entered			
b. Dependent Variable: ehsas amnet			

جدول بالا نشان می‌دهد که برای پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته (احساس امنیت افراد) بر اساس متغیر مستقل (دین‌داری) از یک مدل رگرسیونی و روش Enter استفاده شده است.

جدول شماره ۳: آنالیز واریانس یک طرفه

آنالیز واریانس یک طرفه a						
مدل		جمع مربعات	درجه آزادی (df)	میانگین مربعات	آزمون (F)	سطح معنی‌داری (sig)
1	رگرسیون	۱۵۰/۳۷۸	۱	۱۵۰/۳۷۸	۱۰۶/۵۲۸	b۰/۰۰۰
	باقی‌مانده‌ها	۵۳۹/۲۴۴	۳۸۳	۱/۴۱۲		
	جمع	۶۸۹/۶۲۲	۳۸۴			
a. Predictors: (Constant), dendari						
b. Dependent Variable: ehsas amnet						

با توجه به معنی‌داری مقدار آزمون F (۱۰۶/۵۲۸) در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱، می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی تحقیق مرکب از متغیر مستقل (دین‌داری) مدل خوبی بوده و متغیر مستقل قادر است تغییرات احساس امنیت افراد را تبیین کند.

جدول شماره ۴: خلاصه مدل رگرسیون

خلاصه مدل b				
مدل	ضریب همبستگی (R)	مربع ضریب همبستگی	میزان ضریب همبستگی (R) تعدیل‌شده	خطای استاندارد برآورد
1	a۰/۴۶۷	۰/۲۱۸	۰/۲۱۶	۱/۱۸۸
a. Predictors: (Constant), dendari				
b. Dependent Variable: ehsas amneat				

جدول فوق، خلاصه مدل را نشان می‌دهد. مقدار ضریب همبستگی (R) بین متغیرها ۰/۴۶۷ است که نشان می‌دهد بین متغیر مستقل (دین‌داری) و متغیر وابسته تحقیق همبستگی متوسط و مستقیمی وجود دارد؛ اما مقدار ضریب تعدیل‌شده (R²) که برابر با ۰/۲۱۶ است که نشان می‌دهد ۲۱/۶ درصد از کل احساس امنیت افراد وابسته به متغیر مستقل تحقیق (دین‌داری) است. بنابراین میزان تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته ۲۱/۶ درصد است. می‌توان

گفت دین‌داری بر احساس امنیت افراد در شهر تهران تأثیر گذارند. بر این اساس فرضیه تحقیق تأیید می‌گردد.

جدول شماره ۵: ضریب تأثیر رگرسیون

مدل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد	میزان (t)	سطح معنی‌داری (sig)
	مقدار (B)	انحراف استاندارد	بتا		
ثابت	۱/۷۲۲	۰/۱۷۳		۹/۹۶۴	۰/۰۰۰
دین‌داری	۰/۴۷۹	۰/۰۴۶	۰/۴۶۷	۱۰/۳۲۱	۰/۰۰۰

براساس نتایج به‌دست‌آمده ضریب تأثیر رگرسیونی استاندارد شده برای متغیر دین‌داری (۰/۴۶۷) در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ معنی‌دار است؛ بنابراین می‌توانیم بگوییم که دین‌داری بر احساس امنیت افراد در شهر تهران تأثیرگذار است؛ یعنی با افزایش یک واحد انحراف استاندارد در متغیر دین‌داری میزان احساس امنیت افراد در شهر تهران به مقدار ۰/۴۶۷ انحراف استاندارد افزایش می‌یابد.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

امنیت پدیده‌ای چندبُعدی است و مطالعه میزان امنیت در جامعه به لحاظ عوامل مختلف اقتصادی، سیاسی و اجتماعی امکان‌پذیر است؛ اما عموم صاحب‌نظران بر این باورند که میزان احساس امنیت در جامعه به‌اندازه وجود آن اهمیت دارد. چون واکنش‌هایی که فرد در جامعه در قبال ناامنی نشان خواهد داد تابع میزان دریافت و ادراک او از امنیت خواهد بود، احساس امنیت متغیری کلیدی در این زمینه محسوب می‌شود (عربی، ۱۳۸۴: ۲۰۸). ازدیگر سو، آگاهی از میزان احساس آسایش، آرامش، عدالت و امنیت شهروندان جامعه و فراهم آوردن زمینه‌های شکل‌گیری و بسط احساس امنیت و آرامش خاطر در آن‌ها از اولویت‌های برنامه‌ریزان پیشرفت فرهنگی و اجتماعی خواهد بود. بنابراین، توجه به وضعیت احساس امنیت اجتماعی

در جامعه و به خصوص توجه به نقش اثرگذار دین‌داری و برخورداری از روحیه مذهبی در تبیین میزان احساس امنیت اجتماعی ضروری به نظر می‌رسد.

مطالعه حاضر با هدف بررسی رابطه دین‌داری و میزان احساس امنیت اجتماعی در شهر یزد انجام گرفت. از بین ۲۴۶ نفر حجم نمونه، ۵۲/۴ درصد جمعیت را مردان و مابقی را افراد تشکیل دادند. بیشتر حجم نمونه آماری (حدود ۶۶ درصد) متأهل بودند و ۸۵ درصد پاسخ‌گویان تحصیلات بالاتر از دیپلم داشته‌اند. به لحاظ میزان احساس امنیت اجتماعی، اکثر پاسخ‌گویان (۸۴/۱ درصد) در رده متوسط، ۱۴/۲ درصد در رده پایین و فقط ۱/۶ درصد در رده بالا قرار داشتند.

در این تحقیق رابطه میزان دین‌داری و احساس امنیت اجتماعی به‌منزله فرضیه اصلی تحقیق تحت آزمون قرار گرفته است. درخصوص تأثیر مذهب بر میزان احساس امنیت اجتماعی، فروم معتقد است در قرون اولیه، انسان‌ها از اسطوره‌ها و مذهب برای پیوند دادن بین طوایفشان استفاده می‌کردند. زندگی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی آن‌ها با کلیسا پیوند یافته بود. کلیسا به آن‌ها امنیت می‌داد و عشق به خدا امنیت را به آن‌ها عرضه می‌کرد؛ و بر نیز مانند دورکیم به اهمیت نهادهای مذهبی در تأمین نظم و امنیت جامعه اشاره می‌کند. از سوی دیگر، بوزان امنیت اجتماعی را توان پایدار ماندن الگوهای سنتی زبان، فرهنگ و هویت مذهبی و قومی، همراه با تکامل آن‌ها در جامعه تعریف می‌کند. پارسونز هم معتقد است به دلیل وجود نهادهایی مانند مذهب که حافظ ارزش‌ها است و افراد را به وفاداری به ارزش‌ها ترغیب می‌کند و نیز به دلیل وجود اشکال سازمان‌یافته‌ای مانند خانواده و نظام‌های تعلیم و تربیت که ارزش‌های استقرار یافته را به اعضای جدید جامعه القا می‌کنند، در هر جامعه، ارزش‌ها روبه‌سوی ثبات دارند. ارزش‌های ثابت و منظم در بردارنده احساس آرامش و امنیت اجتماعی خواهند بود. به‌رحال در فرهنگ اسلامی به‌ویژه آیات و روایات بر اهمیت امنیت تأکید فراوان شده است که این نکته را به ذهن متبادر می‌کند که روحیه مذهبی تأثیر مثبتی بر احساس امنیت افراد اجتماع خواهد داشت. بنابراین، هم‌سو با نظریات فروم، ویر، دورکیم و پارسونز، یافته‌های تحقیق حاضر همبستگی مثبت و معنادار میزان دین‌داری و احساس امنیت

اجتماعی را نشان می‌دهد. بنابراین هرچه روحیه مذهبی و اعتقاد دینی افراد بالاتر باشد، آن‌ها ناامنی کمتری احساس خواهند کرد. البته این یافته با نتایج تحقیق پوراحمد و همکاران (۱۳۹۱) نیز هم‌خوانی دارد.

قرآن کریم برای برقراری و تأمین امنیت اجتماعی راهکارهای فراوانی ارائه داده است، از جمله: ۱. توجه به عبادت و یاد خدا: قرآن کریم همواره انسان‌ها را متذکر این معنا می‌گرداند که اگر طالب آسایش و آرامش هستید راهی جز روی آوردن به یاد خدا فرا روی شما نیست. ۲. اجرای حدود اسلامی: مجریان حکومت اسلامی باید اجرای قوانین و مقررات را با جدیت دنبال کنند. برای نمونه، دو گناه بزرگ قتل و دزدی از جمله عواملی هستند که اگر در باب آن‌ها هرگونه سهل‌انگاری و مسامحه‌ای صورت گیرد بسیار زودتر از آنچه تصور کنید در جامعه فراگیر می‌شوند و امنیت اجتماعی را به‌طور جدی تهدید می‌کنند (ذاکری هامانه، ۱۳۹۱). حاصل آنکه در جهت حذف یا کاهش تبعات شکل‌گیری و نضج احساس ناامنی اجتماعی و با توجه به نقش معنادار متغیر دین‌داری و ابعاد پنج‌گانه آن در تبیین متغیر احساس امنیت اجتماعی و ابعاد دوازده‌گانه آن، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

✓ استفاده از قابلیت‌ها و توان نیروی انتظامی و ارگان‌های مسئول دیگر جهت افزایش امنیت و احساس امنیت اجتماعی در جامعه از طریق پخش بروشورهایی دربارهٔ مباحث مذهبی و تفهیم و تعمیق ارزش‌های دینی در بین شهروندان؛
✓ ارتقای سطح آگاهی و شناخت عمومی به‌منظور تحکیم نظم و انضباط: توجه به نقش آموزش و پرورش در زمینه افزایش آگاهی عمومی از عوامل مختل‌کننده امنیت اجتماعی و آموزش شیوه‌های کاهش و رفع تهدیدها در سطح مدرسه‌ها و تقویت اطلاع‌رسانی به دانش‌آموزان در زمینه مزبور.

از دیگر راهکارهای آموزشی توصیه‌شده برای آموزش و پرورش می‌توان موارد زیر را نام

برد:

✓ آموزش آشنایی با قوانین به آحاد جامعه، آموزش مقابله با مشکلات خصوصاً به کودکان، نوجوانان و جوانان، آموزش پیش‌گیری از آسیب‌های اجتماعی به شیوه‌های

مختلف در مدرسه‌ها و دانشگاه‌ها در جهت افزایش میزان احساس امنیت اجتماعی در سطح جامعه؛

✓ انجام حمایت‌های همه‌جانبه از مساجد در محله‌های شهری در جهت ارائه برنامه‌هایی به منظور تقویت بعد دانشی و فکری دین‌داری؛

✓ استفاده از ظرفیت صداوسیما استان جهت تولید و پخش برنامه‌هایی با محتوای مذهبی و دینی به منظور ایجاد حس آرامش و امنیت روانی- اجتماعی در افراد جامعه؛

✓ تقویت حمایت‌های مادی و معنوی تشکلهای مردم‌نهاد و مؤسسه‌های خیریه فعال در حوزه امور دینی، فرهنگی و اجتماعی به منظور فراهم آوردن دوره‌های آموزشی برای افراد خانه‌دار و افرادی که کمتر با ارگان‌هایی چون اداره‌ها، مدرسه‌ها، دانشگاه‌ها و ... مرتبط‌اند و تمرکز بر تقویت روحیه مذهبی و دین‌داری در آنها.

فهرست منابع

- افشار، زین‌العابدین (۱۳۸۵)، *امنیت اجتماعی افراد در شهر تهران*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- افشانی، سیدعلیرضا (۱۳۸۵)، *تبیین جامعه‌شناختی گرایش به خرافات در ایران*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- امیرکافی، مهدی (۱۳۸۰)، *بررسی احساس امنیت و عوامل مؤثر بر آن (مورد مطالعه: شهر تهران)*، تحقیقات علوم اجتماعی ایران، شماره ۱: ۲۴-۳۹.
- بیات، بهرام (۱۳۸۸)، *بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت شهروندان تهرانی (با تأکید بر رسانه‌های جمعی، عملکرد پلیس و بروز جرائم)*، انتظام اجتماعی، سال اول، شماره ۱: ۳۱-۵۵.
- پوراحمد، احمد و همکاران (۱۳۹۱)، *بررسی رابطه دین‌داری و احساس امنیت در فضاهای شهری و روستایی (مورد مطالعه: شهرستان کوه‌دشت)*، پژوهش‌های راهبردی نظم و امنیت اجتماعی، سال اول، شماره ۱: ۱-۲۰.
- خلیلی، رضا (۱۳۸۱)، *مهاجرت نخبگان، پدیده‌ای اجتماعی یا موضوع امنیت ملی*، مطالعات راهبردی، سال پنجم، شماره ۲: ۴۲۳-۴۴۱.
- ذاکری‌هامانه، راضیه (۱۳۹۰)، *بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن (مطالعه موردی: شهر یزد)*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه یزد.
- زاهدی‌اصل، محمد (۱۳۸۰)، *امنیت اجتماعی زیرساخت سلامت اجتماعی*، فصلنامه مددکاری اجتماعی، شماره ۸: ۱۸-۳۱.
- زاهدی‌اصل، محمد (۱۳۸۵)، *امنیت روانی اجتماعی از منظر مددکاری اجتماعی*، مجموعه مقالات همایش بررسی نقش روان‌شناسی، مشاوره و مددکاری اجتماعی در تأمین و توسعه امنیت روانی - اجتماعی، معاونت اجتماعی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران: ۴۹-۸۴.
- سعیدی، محمدرضا (۱۳۸۲)، *تبیین کارکردی روابط خانواده و جرائم اجتماعی*، تهران: پژوهشکده خانواده.
- شریفی درآمدی، پرویز و همکاران (۱۳۸۸)، *خانواده‌ها، متخصصان و کودکان استثنایی*، تهران: فراوان.

- صمدی بگه‌جان، جمیل (۱۳۸۴)، *امنیت اجتماعی در شهر سنندج*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- عابدی، احمد؛ شواخی، علیرضا؛ تاجی، مریم (۱۳۸۷)، *رابطه بین ابعاد دین‌داری با شادی دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهر اصفهان*، دوفصلنامه مطالعات اسلام و روان‌شناسی، سال اول، شماره ۲: ۵۸-۴۵.
- قابل، احمد (۱۳۸۰)، *تأمین اجتماعی در قرآن*، تأمین اجتماعی، شماره ۸: ۵۵-۴۱.
- کلمنتس، کوین (۱۳۸۴)، *به سوی یک جامعه امن* (ترجمه محمدعلی قاسمی)، تهران: مطالعات راهبردی، سال هشتم، شماره ۲: ۳۱۰-۲۸۱.
- لاندین، رابرت ویلیام (۱۳۷۸)، *نظریه‌ها و نظام‌های روان‌شناسی*، ترجمه یحیی سیدمحمدی، تهران: ویرایش.
- مک‌کین، لای و آر. لیتل (۱۳۸۰)، *فرهنگ امنیت جهانی در امنیت جهانی: رویکردها و نظریه‌ها*، ترجمه اصغر افتخاری. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱۰، نسخه دیجیتال کامپیوتری.
- منگلی، عباس (۱۳۸۹)، *تأثیر آموزش سبک‌های مقابله‌ای مذهبی و مسئله‌مدار بر افزایش شادکامی والدین کودکان استثنایی*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد بیرجند.
- نبوی، سیدعبدالحسین؛ علی‌حسین حسین‌زاده؛ سیده‌هاجر حسینی (۱۳۸۷)، *بررسی تأثیر پایگاه اجتماعی-اقتصادی و هویت قومی بر احساس امنیت اجتماعی*، فصلنامه دانش انتظامی، سال دهم، شماره ۲: ۳۸-۷.
- نویدنیا، منیژه (۱۳۸۲)، *درآمدی بر امنیت اجتماعی*، مطالعات راهبردی، سال ششم. شماره ۱۹: ۳۶-۲۳.
- همایی، جلال‌الدین (۱۳۷۸)، *غزالی‌نامه: شرح حال و آثار و عقاید افکار ادبی مذهبی و فلسفی و عرفانی امام غزالی طوسی*، تهران: فروغی.

References

- Glanter. M, Larson. D, Rubenstone, T. (2000). The Impact of Evangelical Belief on Clinical Practice, American Journal of Psychiatry.
- Graham, J. & Haidt, J. (2010), Beyond Beliefs: Religions Bind Individuals into Moral Communities. Personality and Social Psychology Review, 14, 140-150.
- Jackson, J. (2004). "Experience and expression. Social and cultural significance in the fear of crime", in The British Journal of Criminology, 44: 946-966.
- Koenig H.G, Gochoen, J., Blazer, D.G., Kudeler, H.S., Krishnam. K.R. & Silbert, T.E. (1995). Religious and coping and cognitive Symptoms of depression in elderly medical patients. Journal of Psychosomatics, 36(4), 369-375.
- Loren. G, Karl. A. (2003). The Remarkable Health and Longevity Benefits of Participating Regularly in a Community of Faith Environment Health Prospect
- Pargament, K.I. (1997). The Psychology of Religion and Coping: Theory, Research, Practice. The Guilford press: 548.
- Renauer, Brian.C. (2007). Reducing Fear of Crime: Citizen, Police, or Government Responsibility?, The Journal of Police Quarterly, 10 (1): 41- 62.
- Saudia. T.L, Kinnery M. R, Brown. K. C. (1991). Health Locus of Control and Helpfulness of Prayer.
- Skogan, W.G. (1986). "Fear of Crime and Neighborhood Change, in Reiss A. & Tonry M. (eds), Crime and Justice: An Annual Review of Research, The University of Chicago Press, Chicago, 8: 203-229.
- Taylor, S.E. & Brown, J.D. (1988). Illusion and Well-being: A Social Psychological on Mental Health. Psychological Bulletin, 103, 193-210.
- Yesseldky, R, Matheson, K. & Anisman, H. (2010), Religiosity as Identity: Toward an Understanding of Religion from a Social Identity Perspective. Personality and Social Psychology Review, 14, 60-71.

